



SỞ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO HÀ NỘI

GIÁO TRÌNH

Một số vấn đề về nghiên cứu khoa học Giáo dục và đào tạo

CHƯƠNG TRÌNH BỒI DƯỠNG NGHIỆP VỤ SƯ PHẠM BẬC II
DÙNG TRONG CÁC TRƯỜNG TRUNG HỌC CHUYÊN NGHIỆP



NHÀ XUẤT BẢN HÀ NỘI



SỞ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO HÀ NỘI

NGUYỄN THỊ XUÂN THANH (*Chủ biên*)

GIÁO TRÌNH
MỘT SỐ VẤN ĐỀ VỀ NGHIÊN CỨU
KHOA HỌC GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO

CHƯƠNG TRÌNH BỒI DƯỠNG NGHIỆP VỤ SƯ PHẠM BẬC II

(Dùng cho BDCB & GV các trường THCN)

NHÀ XUẤT BẢN HÀ NỘI - 2006

Lời giới thiệu

Nước ta đang bước vào thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa nhằm đưa Việt Nam trở thành nước công nghiệp văn minh, hiện đại.

Trong sự nghiệp cách mạng to lớn đó, công tác đào tạo nhân lực luôn giữ vai trò quan trọng. Báo cáo Chính trị của Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam tại Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ IX đã chỉ rõ: “Phát triển giáo dục và đào tạo là một trong những động lực quan trọng thúc đẩy sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa, là điều kiện để phát triển nguồn lực con người - yếu tố cơ bản để phát triển xã hội, tăng trưởng kinh tế nhanh và bền vững”.

Quan triệt chủ trương, Nghị quyết của Đảng và Nhà nước và nhận thức đúng đắn về tầm quan trọng của chương trình, giáo trình đối với việc nâng cao chất lượng đào tạo, theo đề nghị của Sở Giáo dục và Đào tạo Hà Nội, ngày 23/9/2003, Ủy ban nhân dân thành phố Hà Nội đã ra Quyết định số 5620/QĐ-UB cho phép Sở Giáo dục và Đào tạo thực hiện để án biên soạn chương trình, giáo trình trong các trường Trung học chuyên nghiệp (THCN) Hà Nội. Quyết định này thể hiện sự quan tâm sâu sắc của Thành ủy, UBND thành phố trong việc nâng cao chất lượng đào tạo và phát triển nguồn nhân lực Thủ đô.

Trên cơ sở chương trình khung của Bộ Giáo dục và Đào tạo ban hành và những kinh nghiệm rút ra từ thực tế đào tạo, Sở Giáo dục và Đào tạo đã chỉ đạo các trường THCN tổ chức biên soạn chương trình, giáo trình một cách khoa học, hệ

thống và cập nhật những kiến thức thực tiễn phù hợp với đối tượng học sinh THCN Hà Nội.

Bộ giáo trình này là tài liệu giảng dạy và học tập trong các trường THCN ở Hà Nội, đồng thời là tài liệu tham khảo hữu ích cho các trường có đào tạo các ngành kỹ thuật - nghiệp vụ và đồng đạo bạn đọc quan tâm đến vấn đề hướng nghiệp, dạy nghề.

Việc tổ chức biên soạn bộ chương trình, giáo trình này là một trong nhiều hoạt động thiết thực của ngành giáo dục và đào tạo Thủ đô để kỷ niệm "50 năm giải phóng Thủ đô", "50 năm thành lập ngành" và hướng tới kỷ niệm "1000 năm Thăng Long - Hà Nội".

Sở Giáo dục và Đào tạo Hà Nội chân thành cảm ơn Thành ủy, UBND, các sở, ban, ngành của Thành phố, Vụ Giáo dục chuyên nghiệp Bộ Giáo dục và Đào tạo, các nhà khoa học, các chuyên gia đầu ngành, các giảng viên, các nhà quản lý, các nhà doanh nghiệp đã tạo điều kiện giúp đỡ, đóng góp ý kiến, tham gia Hội đồng phản biện, Hội đồng thẩm định và Hội đồng nghiệm thu các chương trình, giáo trình.

Đây là lần đầu tiên Sở Giáo dục và Đào tạo Hà Nội tổ chức biên soạn chương trình, giáo trình. Dù đã hết sức cố gắng nhưng chắc chắn không tránh khỏi thiếu sót, bất cập. Chúng tôi mong nhận được những ý kiến đóng góp của bạn đọc để từng bước hoàn thiện bộ giáo trình trong các lần tái bản sau.

GIÁM ĐỐC SỞ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO

Lời nói đầu

Để góp một phần vào việc chuẩn hoá công tác đào tạo và bồi dưỡng cán bộ, giáo viên khối trung học chuyên nghiệp Hà Nội, Sở Giáo dục và Đào tạo Hà Nội đã có dự án cho việc biên soạn chương trình và giáo trình cho toàn khối, trong đó có trường Bồi dưỡng cán bộ giáo dục Hà Nội. Đây là dự án mà Ủy ban nhân dân thành phố Hà Nội đã dành cho giáo dục chuyên nghiệp của Thủ đô.

Giáo trình bồi dưỡng nghiệp vụ sư phạm bậc II là một trong những giáo trình của trường Bồi dưỡng cán bộ giáo dục Hà Nội, thành viên của dự án, được biên soạn dành cho cán bộ quản lý và giáo viên chưa qua đào tạo cơ bản về sư phạm. Đây là tài liệu không chỉ đơn thuần về phương pháp nghiên cứu khoa học mà nó còn đề cập tới những vấn đề cấp bách của khối trung học chuyên nghiệp, đó là vấn đề xây dựng mục tiêu, nội dung, chương trình đào tạo. Nếu ở bên khối phổ thông đã có một đội ngũ đông đảo các nhà khoa học chuyên nghiên cứu xây dựng mục tiêu, nội dung, chương trình thì ở khối trung học chuyên nghiệp vẫn còn rất nhiều khó khăn, do đây là khối có nhiều ngành nghề khác nhau, mỗi ngành nghề lại chịu nhiều biến động lớn của sự phát triển khoa học kỹ thuật và nhu cầu của thị trường lao động. Để đưa ra một chương trình chung cho nhiều trường và tương đối ổn định như khối phổ thông là một điều rất khó thực hiện và xu thế hiện nay trên thế giới cũng không làm như vậy. Mỗi trường trung học chuyên nghiệp, trên cơ sở chỉ đạo chung của toàn ngành, đều phải căn cứ vào nhu cầu nhân lực của xã hội mà tự xây dựng mục tiêu, nội dung, chương trình cho riêng mình. Những người thực hiện công việc đó chủ yếu là đội ngũ giáo viên của các trường. Điều này đã trở thành việc phải làm thường xuyên của giáo viên khối trung học chuyên nghiệp (đây cũng là sự khác biệt so với giáo viên khối phổ thông và mầm non - là khối đã có chương trình được xây dựng sẵn, chỉ cần giáo viên tiếp thu và đưa vào giảng dạy).

Giáo trình này cung cấp cho người học một số vấn đề về nghiên cứu khoa học giáo dục, làm cơ sở cho việc xây dựng mục tiêu, nội dung chương trình đào tạo và lựa chọn vấn đề khi nghiên cứu khoa học ở trường. Giáo trình còn

cung cấp cho người học một số cách xây dựng mục tiêu, nội dung chương trình đào tạo, cách phân tích để chuẩn bị xây dựng chương trình cũng như chuẩn bị soạn giáo án lên lớp. Giáo trình cũng cung cấp quy trình thực hiện và cách trình bày một đề tài nghiên cứu khoa học.

Khung chương trình bồi dưỡng nghiệp vụ sư phạm bậc II đã được xây dựng từ năm 1993, đến nay, thực tiễn giáo dục đã có nhiều thay đổi, nhưng khi viết giáo trình, các tác giả vẫn dựa trên khung chương trình này vì hiện nay chưa có khung chương trình nào mới hơn thay thế. Tuy nhiên, các tác giả đã cố gắng đưa những nội dung mới, cập nhật vào giáo trình, hy vọng sẽ khắc phục được phần nào khoảng cách của thời gian xây dựng khung chương trình.

Theo yêu cầu của Sở Giáo dục và Đào tạo Hà Nội, mỗi tiết sẽ viết tối đa là 3 trang giáo trình, cố gắng làm thành tài liệu để học viên có thể sử dụng được cho học tập và nghiên cứu. Những kiến thức trong giáo trình là kiến thức tối thiểu. Vì vậy, muốn hiểu sâu hơn, học viên cần tìm đọc thêm ít nhất là các tài liệu tham khảo ghi ở cuối giáo trình.

Giáo trình được biên soạn bởi tập thể tác giả là các giáo viên của khoa Trung học chuyên nghiệp, những người đã tham gia giảng dạy chương trình này từ khi nó được ban hành.

Do còn nhiều hạn chế, những người tham gia viết giáo trình chưa có điều kiện trực tiếp gặp và xin phép các tác giả của những tài liệu đã sử dụng để biên soạn giáo trình này, nhưng việc đó sẽ cố gắng được thực hiện ngay khi có thể. Những người viết xin chân thành cảm ơn các tác giả đã có những tư liệu quý báu giúp cho việc biên soạn giáo trình.

Mặc dù đã có nhiều cố gắng nhưng giáo trình chắc chắn không thể tránh được những sai sót. Nhóm biên soạn rất mong nhận được sự quan tâm, phát hiện và góp ý của bạn đọc để giúp cho việc sửa chữa, bổ sung giáo trình sau này được tốt hơn.

Xin chân thành cảm ơn !

CÁC TÁC GIẢ

Bài mở đầu

MỘT SỐ VẤN ĐỀ VỀ NGHIÊN CỨU KHOA HỌC GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO

1. Vị trí, tính chất môn học

Môn học “Một số vấn đề về nghiên cứu khoa học giáo dục và đào tạo” là một trong ba môn học của phần A “Những vấn đề chung” của chương trình bồi dưỡng nghiệp vụ sư phạm bậc II, do Bộ Giáo dục và Đào tạo ban hành (theo Quyết định số 2988, ngày 28/12/1993). Đây là những vấn đề về lý luận và thực tiễn của sư phạm học, được áp dụng chung cho tất cả mọi đối tượng giáo viên, cán bộ quản lý đào tạo trong diện phải thực hiện chương trình bồi dưỡng này.

Nội dung cơ bản của môn học bao gồm: Quan điểm phương pháp luận nghiên cứu khoa học giáo dục và đào tạo. Hệ thống giáo dục quốc dân nói chung và hệ thống giáo dục đào tạo chuyên nghiệp. Nghiên cứu mục tiêu giáo dục và đào tạo. Nghiên cứu kế hoạch, chương trình, nội dung giáo dục và đào tạo. Phương thức tiến hành một đề tài nghiên cứu khoa học giáo dục. Đề cương cụ thể cho một đề tài nghiên cứu khoa học.

Môn học “Một số vấn đề về nghiên cứu khoa học giáo dục và đào tạo” được xây dựng nhằm cung cấp, bổ sung và hoàn thiện một số kiến thức cơ bản (cả về lý luận và thực tiễn) cho công tác giảng dạy, nghiên cứu và ứng dụng khoa học sư phạm của giáo viên các trường trung học chuyên nghiệp. Môn học là sự đáp ứng yêu cầu chuẩn hoá đội ngũ theo tiêu chuẩn chức danh Nhà nước đã ban hành, góp phần xây dựng một đội ngũ giáo viên có chất lượng toàn diện, đủ sức đáp ứng yêu cầu mới của sự nghiệp giáo dục đào tạo.

Trên cơ sở những kỹ năng và kinh nghiệm sẵn có của đội ngũ giáo viên, nội dung môn học sẽ giúp giáo viên có thêm những kiến thức cơ bản, thiết

thực về cơ sở lý luận xây dựng mục tiêu, nội dung chương trình đào tạo; tạo điều kiện cho người học tự bồi dưỡng nâng cao tay nghề; thông qua giảng dạy để nâng cao khả năng tiếp cận, ứng dụng các tiến bộ về khoa học giáo dục và kỹ năng thực hành nghiên cứu khoa học sư phạm.

Môn học này là phần nội dung cứng của chương trình bồi dưỡng nghiệp vụ sư phạm bậc II do Bộ Giáo dục và Đào tạo thống nhất quản lý. Sau khi kết thúc môn học, người học sẽ được đánh giá và cấp chứng chỉ độc lập nếu có kết quả được đánh giá từ đạt yêu cầu trở lên. Khối lượng môn học gồm 49 tiết, trong đó dành 4 tiết để thảo luận hoặc thực hành. Nội dung môn học là cơ sở cho phần thứ 3: Thực hành nghiên cứu đề tài về khoa học giáo dục.

2. Mục tiêu của môn học

Sau khi học xong môn học này, học viên có khả năng:

- Trình bày được những vấn đề lý luận cơ bản trong nghiên cứu khoa học giáo dục nói chung cũng như trong nghiên cứu giáo dục đào tạo nói riêng.
- Giải thích được phương pháp luận trong nghiên cứu giáo dục đào tạo.
- Vận dụng được các yêu cầu chính trong nghiên cứu một số vấn đề của giáo dục đào tạo để nghiên cứu một đề tài cụ thể về khoa học giáo dục đào tạo.

3. Phân phối chương trình

TT	Nội dung	Số tiết giảng	Xemina hoặc thực hành
1	Quan điểm phương pháp luận nghiên cứu khoa học giáo dục và đào tạo	10	4
2	Hệ thống giáo dục quốc dân nói chung và hệ thống giáo dục đào tạo chuyên nghiệp	10	
3	Nghiên cứu mục tiêu giáo dục đào tạo	10	
4	Nghiên cứu kế hoạch, chương trình, nội dung giáo dục và đào tạo	10	
5	Phương thức tiến hành một đề tài nghiên cứu khoa học giáo dục Đề cương cụ thể cho một đề tài nghiên cứu khoa học.	5	
Cộng		45	4

4. Hướng dẫn thực hiện giáo trình

Người giáo viên trong các trường trung học chuyên nghiệp và dạy nghề không chỉ là nhà chuyên môn, nhà giáo... mà còn có tư cách như một nhà khoa học. Vì vậy, khi giảng phần này cần đặt vị trí người giáo viên vào vị trí nhà khoa học để nghiên cứu môn học.

Môn học còn cung cấp nhiều thông tin rộng rãi, đổi mới về công tác giáo dục đào tạo, nhất là những vấn đề về mục tiêu, nội dung, phương pháp và cách làm mới đối với giáo dục đào tạo.

- *Phạm vi áp dụng giáo trình môn học*: Bao gồm đội ngũ giáo viên, cán bộ quản lý đào tạo thuộc các trường trung học chuyên nghiệp, dạy nghề, các trung tâm dạy nghề và các trung tâm kỹ thuật tổng hợp, hướng nghiệp và dạy nghề. Cụ thể là:

+ Các đối tượng giáo viên, cán bộ quản lý đào tạo chưa qua đào tạo ban đầu về sư phạm nhưng đã theo học và có chứng chỉ bồi dưỡng sư phạm bậc I theo chương trình của Bộ Giáo dục và Đào tạo ban hành.

+ Các đối tượng giáo viên, cán bộ quản lý đào tạo đã qua đào tạo ban đầu về sư phạm nhưng mới ở trình độ trung cấp sư phạm, trung cấp sư phạm kỹ thuật hoặc tốt nghiệp các khoá đào tạo giáo viên do các bộ, ngành chủ quản tự tổ chức, đào tạo trước đây.

+ Các đối tượng giáo viên đã tốt nghiệp các hệ đào tạo từ cao đẳng sư phạm, cao đẳng sư phạm kỹ thuật không nằm trong diện thực hiện chương trình này.

- *Phương pháp giảng dạy giáo trình môn học*: Giảng viên có thể sử dụng phương pháp thuyết trình, vấn đáp, thảo luận nhóm, hội thảo, hướng dẫn nghiên cứu tài liệu, thực hành viết đề cương, trình bày một đề tài, tóm tắt khoa học...

- *Những điều kiện cần thiết để thực hiện tốt giáo trình môn học*: Học viên cần có những đề tài hoặc sáng kiến kinh nghiệm mà mình đã thực hiện. Giảng viên cùng với học viên so sánh và nhận xét phần đã làm với phần lý luận vừa được trang bị, bổ sung và sửa chữa nếu cần.

- *Những chương mục trọng tâm cần chú ý*: Trong môn học này, để có thể thực hiện một đề tài nghiên cứu khoa học cuối khoá, học viên cần chú